

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії Міщуку Віктору Валентиновичу з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» на підставі прилюдного захисту дисертації «Національні чинники в євроінтеграційних процесах країн Вишеградської групи» за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії 25 жовтня 2023 року.

Міщук Віктор Валентинович 1991 року народження, громадянин України, освіта вища: у 2013 році закінчив Рівненський державний гуманітарний університет за спеціальністю Політологія та здобув кваліфікацію Політолог.

З 01 жовтня 2018 року по 30 серпня 2022 року навчався в аспірантурі Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 052 Політологія, з 28 вересня 2022 року до 30 червня 2023 р. (з академічною відпусткою) в аспірантурі Волинського національного університету імені Лесі Українки за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Дисертацію виконано у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, місто Луцьк.

Науковий керівник – **Юськів Богдан Миколайович**, доктор політичних наук, професор кафедра економіки та управління бізнесом Рівненського державного гуманітарного університету.

Основні положення та результати дисертаційної роботи опубліковані в 10 публікаціях: 4 у фахових виданнях України, 1 публікація у періодичному науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу. Додатково результати дослідження тезово подані в матеріалах 5 наукових конференцій. Головні результати дослідження висвітлено у таких публікаціях:

1. Міщук В.В. Розширення на схід як етап розвитку Європейського Союзу. *Гілея: науковий вісник*. №141 (3). С. 52-56. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=177>.

2. Міщук В.В. Процес розширення ЄС на «Схід» 2004 року в контексті національних інтересів учасників. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. №1(9). С. 253-273. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2021-01-253-273>.

3. Міщук В.В. Національні інтереси та альтернативні інтеграційні проекти держав Центральної Європи в межах ЄС у сучасний період. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2021. №6 (24). С. 145-154. <https://doi.org/10.15421/172170>.

4. Міщук В. Вплив національних чинників на формування субрегіональної політики держав Центральної Європи. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. №2(16). С. 260-275. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-02-260-275>

5. Mishchuk V. The origins of Central European Euroscepticism. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. №4. P. 68-79. <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2021-4-9>.

У дискусії взяли участь члени разової спеціалізованої вченої ради:

Карпчук Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Зауваження:

1. Обґрунтовуючи наукову новизну дисертаційного дослідження, Міщук В. В. стверджує, що «вперше досліджено комплексний вплив національних чинників на міжнародний інтеграційний політичний процес» (с. 21). Європейська інтеграція й малі інтеграційні утворення країн Вишеградської групи – це регіональні процеси й автор досліджує роль національних чинників саме в такому контексті. Тому, очевидно, доречно було б вести мову про вплив національних чинників саме на регіональний інтеграційний політичний процес.

2. У підрозділі 2.2., присвяченому аналізу джерельної бази не завжди є чіткі посилання на статистичні джерела.

3. У підрозділі 2.3. «Європейська інтеграція країн Вишеградської групи 1998 р. – 2004 р. під кутом зіткнення національних інтересів і проблем» на с. 95 дисертант стверджує, що «геополітичні цілі ФРН не виправдалися повною мірою через вступ країн Центральної Європи до ЄС, у зв'язку з тим, що як показала практика, держави Вишеградської четвірки проводять зовнішню політику у фарватері американської зовнішньополітичної доктрини». Думка цікава, могла б бути дійсно ілюстративна, проте бракує детального пояснення взаємозв'язку геополітичних інтересів ФРН, національних інтересів країн Вишеградської групи й зовнішньополітичних пріоритетів США у конкретний період.

4. Вважаємо, що робота дала б позитиву, якби дисертант також проаналізував й зіставив роль відцентрових сил у період вступу до ЄС і доцентрових сил у період повноправного членства. Ймовірно, обсяги дослідження не дали можливість

Бусленко В. В. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки. **Зауваження:**

1. Аналізуючи в 2 розділі угорський кейс доцентровості національної ідентичності в європейському інтеграційному процесі автор стверджує, що формування національної політики Угорщини стало продуктом компромісу між

правими консервативними силами, що прагнули захистити угорські меншини в сусідніх державах, та ліберальними партіями, що намагались налагодити добросусідські відносини. Проте приклад Угорщини є досить суперечливим і потребує глибшого аналізу процесів в партійній системі. На етапі вступу до ЄС в країні спостерігався низький рівень консенсусу між політичними партіями та конфліктний характер їх взаємовідносин, відсутність серйозного політичного опонента для націонал-консервативної та популістської за своїм характером Фідес. Тому розглядаючи компроміс базових політичних сил щодо євроінтеграції варто було б уточнювати короткострокові та довгострокові політичні цілі, які мали політичні актори.

2. В роботі практичний вимір видозміни в політичному аспекті внутрішнього суверенітету держави здійснено в основному за допомогою рейтингів від Світового банку (с. 79). Використання висновків Фонду Бертельсмана щодо проведення загальнодержавних виборчих кампаній та рівня ефективності урядової політики в якості додаткових індикаторів дозволило б розширити емпіричну складову дослідження і посилити аргументованість висновків. Також дані Фонду досить повно розкривають рівень та ефективність демократії як критерію вступу країни до ЄС.

3. Потребує додаткової аргументації твердження автора, що в державах Вишеграду за допомогою євроінтеграції та прямого впливу Євросоюзу на внутрішню політику країн Вишеградської четвірки все ж таки сформувався демократичний механізм зміни та циркуляції політичних еліт (с. 105). Проте до 2004 р. цей механізм вже був успішно адаптований на регіональному рівні. Скажімо в Польщі відбулося на той час чотири зміни влади, в Угорщині відбулося три повних зміни, в Словаччині дві. Проте можна погодитися з тим, що після вступу вплив інституційних важелів з боку ЄС на демократизацію виборчого процесу в державах Вишеградської групи лише посилювався.

4. Дискусійним є розгляд політики євроскептицизму як практичного прояву дезінтеграційних факторів європейської інтеграції. Напевно автор має на увазі т.зв «жорсткий євроскептицизм» що характеризується принциповим спротивом ЄС та європейській інтеграції (концепція П. Таггарта та А. Щерб'яка). Проте «м'який євроскептицизм» швидше характерний для поміркованої політичної опозиції, яка не зацікавлена в дезінтеграційних процесах.

5. Робота значно виграла б від приведення до єдиного стандарту списку використаних джерел.

Сидорук Т. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія».

Зауваження:

1. По-перше, хоча у підрозділі 1.2. роботи «Джерельна база вивчення чинників впливу на інтеграційно-дезінтеграційні процеси в країнах Вишеградської групи» автор здійснив ретельний систематизований огляд

наукової літератури, дотичної до теми роботи, необхідно було також вказати, на яких різновидах первинних джерел базується дослідження. У тексті автор аналізує і звіти Єврокомісії, і програми політичних партій, і дані соціологічних досліджень, втім обґрунтування доцільності використання цих та інших категорій джерел, аналізу їх інформативних можливостей автор, на жаль, не подає.

1. По-друге, на нашу думку, недостатньо обґрунтованим є положення на С. 113, що «країни Вишеградської групи є яскравим прикладом євроскептичної політики на державному рівні», а також висновок на С. 175, що «тут на перший план виходить національний прагматизм у поєднанні з євроскептицизмом». У цьому контексті щонайменше слід би було вказати на суттєві відмінності в масштабах поширення євроскептицизму, з одного боку, в Угорщині та Польщі, а, з іншого, в Словаччині та Чехії.

2. По-третє, автор обмежився розглядом партійного євроскептицизму в досліджуваних країнах, але майже повністю обійшов увагою вивчення суспільного євроскептицизму.

3. По-четверте, у роботі є стилістичні огріхи та помилки, зокрема, навряд чи доцільно говорити про «проект «Розширення ЄС на Схід» (С. 101 та ін.), беручи словосполучення в лапки та пишучи з великої літери; дослідницю М.-А. Вахудову автор помилково називає в тексті роботи М. Вахудінова (С. 102 та ін.). У роботі зустрічаються також технічні огріхи (С. 112, 114, 122 та ін.).

Івасечко О. Я., кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка». **Зауваження:**

1. У роботі присутній неочікуваний для українського спостерігача процесів у регіоні ЦСЄ-ПСЄ, але важливий і для майбутнього і ЄС, і України висновок про те, що у регіоні V4 «позиції «жорсткого» євроскептицизму є маргіналізованою політикою, що не знаходить своїх виборців, у достатній для державної політики кількості, в суспільствах країн Вишеграду. Заклики до виходу власної держави із ЄС непопулярні серед населення країн Вишеградської групи» (с. 121-122). І подібно: «інші [фоні угорської партії Йоббік] досліджувані політичні сили ніколи не вирізнялися «жорсткою» євроскептичною позицією» (с. 122) і, аналогічно, що «євроскептична політика не є ідеологічною складовою досліджуваних партій та водночас критика Євросоюзу в програмах партій країн Вишеграду є цілком відкритою» (с. 123), «У всіх досліджуваних програмах партій країн Вишеграду основним вектором критичних зауважень до Євросоюзу є конкретні політичні рішення ЄС (Додаток Д) або євроскептицизм типу Policy based» (Там же).

2. Також у роботі (розділах 1 і 3) присутнє корисне для політологів-міжнародників ad hoc співставлення/розрізнення близьких за змістом термінів/дефініцій: «національні інтереси, національний суверенітет та національна ідентичність. Згідно з логікою дослідження національний інтерес - це

своєрідна мета міжнародної державної політики, національний суверенітет розглядається нами як можливість, сукупність засобів для досягнення національного інтересу, а національна ідентичність - це водночас і наслідок проведеної міжнародної діяльності (оскільки більшість людей охочіше ідентифікують себе з успішними соціальними групами), і базис для формування національних інтересів» (с. 123).

3. Аналогічно, у роботі присутній проміжний висновок про те, що «Період Єврооптимізму [у країнах V4] змінився тверезою оцінкою прорахунків політики ЄС в різних сферах, що підтверджено тим, що критика даних політичних кроків перетворилась на достатньо ефективний інструмент політичної боротьби, описаний в досліджуваних партійних документах» (с. 127) що Україна зараз безпосередньо і відчуває на собі в умовах «зернової кризи», яка розгортається між нею і її західними сусідами-членами ЄС, зокрема членами V4.

4. З попереднього висновку випливають і наступні, які пояснюють національні чинники, що істотно ускладняють нашу євроінтеграцію, з огляду на те, що члени V4 - наші конкуренти на аграрному ринку ЄС і в боротьбі за його субсидії: «можемо припустити, що політична боротьба навколо питання поглиблення інтеграційного процесу в рамках Євросоюзу приведе до збільшення регіональної співпраці в країнах Вишеградської групи» та «збільшення запиту електорату на ведення незалежної суверенної політики в рамках ЄС. В такому випадку, для виконання передвиборчих обіцянок захисту національного інтересу провладні сили країн Вишеградської групи зміцнять регіональну співпрацю для ... спільної політичної опозиції щодо подальшого федералістського поглиблення євроінтеграції» (с. 127). Свідченням чого вже може бути остання заява-вимога членів Вишеградської групи зроблена щодо України з вимогою відкликати її позов у СОТ щодо цих держав, викликаний «зерновою» кризою між Україною та ЄС.

5. Також привертає увагу ідея рецензованої роботи про «континенталізм» як «одне із важливих джерел ідентичності центральноєвропейської соціал-демократії» та її наслідок: «Сприяння європейській інтеграції пов'язує соціал-демократичні партії субрегіону зі своїми побратимами в Західній Європі, дозволяючи їм бачити себе як партії сучасні та європейські й, таким чином, відрізнятися від радикальних лівих, представлених, скоріше, євроскептичними комуністами. Континенталісти ЦЄ традиційно підкреслюють, що держави субрегіону повинні зосередитись перш за все на активній та конструктивній ролі в Європейському Союзі», який у «У практичному політичному спектрі країн Вишеградської групи цей зовнішньополітичний напрям представлений соціал-демократичними партіями лівоцентристського спрямування» (с. 133.). Це розлоге пояснення специфіки посткомуністичної демократії ЦСЕ-ПСС, а не лише членів V4, може почасти пояснити роль соціал-демократів регіону, зокрема А.Квасневського, у подоланні політичних криз в Україні у 2004 і 2014 рр., а також

їх роль у зближенні України з Європейськими міжурядовими структурами (починаючи з ОБСЄ і Ради Європи і закінчуючи, власне ЄС), а також негативну емоційну реакцію представників правлячих польських і угорських правих партій (євроскептичних), на будь-які спроби співпраці України і її партій, з іншими лівими партіями регіону, як владними так і опозиційними, оскільки саме ці партії є природними союзниками України в її євроінтеграційних зусиллях, на відміну від правих партій ЦСЄ-ПСЄ. Що й ілюструє неодноразова активна співпраця України саме із владою Словаччини в рамках V4, для якої, згідно з автором рецензованої роботи «Компромісною, проте не загальноприйнятною зовнішньополітичною парадигмою довгий час була політика континенталізму, тобто політика погодження з європейською більшістю Західної Європи» (с. 155), адже «вектор континентальної зовнішньої політики пояснюється, на нашу думку, тим, що даний курс був єдиним можливим для представництва консолідованого електорату соціал-демократів та словацьких правоцентристів» (с. 155).

6. Також плідною для пояснення сучасних українських реалій є наступна теза, яка пояснювала зовнішню ідентичність членів V4 до їх вступу в ЄС: «до вступу в ЄС країни Вишеградської групи вбачали необхідність євроінтеграції як способу ідентифікації себе з європейськими націями та західною цивілізацією» (с. 142).

7. Позитивною є чітка авторська позиція щодо альтернативних наукових парадигм: «У нашому дослідженні ми підтримуємо реалістичний підхід до міждержавної політики» (с. 143). Однак, вона має бути зазначена не в останньому розділі роботи, а у вступі та розділі 1 роботи.

8. Актуальною в контексті зернової кризи між Україною та ЄС, викликаній діями його нових членів, є теза автора про те, що «викликає сумніви те, що на сучасному етапі країни Вишеграду є настільки ж органічним доповненням Євросоюзу, як і країни-засновники ЄС» (с.158), так думка про те, що «вплив національних чинників призвів у Центральному субрегіоні Європи до протиставлення у політичному сенсі країн Вишеграду та держав Західної Європи, дане протиставлення призводить до формування двох взаємно-заперечних моделей подальшого інтеграційного руху» (с. 158), що Україна безпосередньо відчуває на собі спостерігаючи відмінну реакцію «старих» і «нових» членів Союзу на представлення її продукції в такій структурі ЄС, як його спільний ринок.

9. Доданою вартістю цієї наукової розвідки є низка додатків, рисунків, таблиць презентованих автором (*Таблиця показників динаміки внутрішнього суверенітету держав Вишеградської групи 1998-2003 рр.*, *Таблиця показників динаміки європейської інтеграції держав Вишеградської групи 1998-2003 рр.*, *Перелік євроскептичних одиниць програм політичних партій Вишеградської групи*, *Електоральні цикли країн Вишеградської групи*, *Модель формування міжнародної політики в країнах Вишеградської групи*, *Розподіл євроскептичних одиниць за типологією С. Рійшо*, *Результати контент-аналізу висновків ЄК з питань вступу держав ЦЄ до ЄС 1998-2003 рр.* (власне дослідження за методологією Пітера

Гілде та Крістофа Кнілла), SWOT-аналіз проєкту «Розширення ЄС на Схід» на доступному етапі 1994-2004 рр., SWOT-аналіз проєкту «Розширення ЄС на схід» після 2004 р., Типології євро скептицизму), а така візуалізація лише посилює вагомість дослідження.

10. Міщук В.В. при написанні дисертації використав низку методів, як загальнонаукових, так і спеціальних, а саме: системний, функціональний, порівняльний, методи контент- і SWOT-аналізів, методи порівняльного аналізу дослідження історичної ретроспективи, івент-аналізу, ситуативного та системного аналізу. Також особливо значущими для теоретико-методологічної основи дисертаційного дослідження стали теоретичні концепції та моделі інтеграції, фактори, підходи, види щодо пояснення цього феномену; підходи щодо трактування євроскептицизму, його форм та презентованої автором типології євроскептицизму; висвітлення дефініцій «національні інтереси», «національна ідентичність» та «національний суверенітет»; застосування підходу, запропонованого С. Рійшо, суть якого полягає у тому, що національний суверенітет є загально визнаним носієм національної влади, втіленим у державних інститутах влади на противагу наднаціональним інститутам і наднаціональному суверенітету; розуміння європейської інтеграції як стадійного процесу, у якому чергуються процеси інтеграції та дезінтеграції.

Результати відкритого голосування:

«за» – 5 членів ради;

«проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти у науки України, м. Луцьк присуджує **Міщук Віктору Валентиновичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Голова
разової спеціалізованої
вченої ради

проф. Антоніна ШУЛЯК